فەلسەفەی مێژوو … شالاو

هیچ گومان لەوەدا نەماوە لە ناو ڕۆشنبیر و جیهانی مەعریفەدا کە مێژوو زانستێکی سەربەخۆ و بەسوودە بە هیچ دوو دلیەک هەروەکو مێژوونوسی کورد کەمال مەزهەر دەلێت [مێژوو زانستی زانستەکانە]. هەموو زانستەکانی لە کۆمەلگا بوونیان هەیە بە میتافیزکیاشەوە خاوەن مێژووی تایبەت بە خۆیانن . لێرەدا بە کورتی لەسەر فەلسەفەی مێژوو و تەرامانی فەلسەفی بە مێژوو بدوێین .

ئەوەی زانــراوە یەکەم کەس زاراوەی [فەلســەفەی مێــژوو] ی لە نوسینەکانی بەکارهێناوە [ڤۆلتێر] بووە ، هەروەها ئەوەی زانراوە کاتە ڤۆلتێر ئەم زاراوەی بەکارهێناوە مەبەستی ئەوە نەبووە لقەیەک لە لقەکانی لێکۆڵینەوەی فەلسەفی یان مێژووی سەربەخۆ لە رووی باس و بنەمـا و سـتراکتەرەکانی دامەزرێنە . دەتـوانین بڵێـین ڤۆلتێـر دەیویست مێژوونوسان لە زەرورییەتی بەکارهێنانی لوژیکی فەلسەفی ئاگاداربکاتەوە لە لێکۆڵینەوەی مێژوودا کە ئەمەش خالێکی وەچەرخان بوو لە فەزای مێژوو و فەلسەفەدا کە توانرا پێکهاتە و بوونیادی مەعریفـی بە لقەکـانی فەلسـەفی و مێـژووی بەیەکەوە ببەسـتێتەوە و ئاوێتەی یەکتریان بکات . فەلسەفەی مێژوو ڕەخنەگرتنە لە بەسەرهات و هەواڵە مێژوویەکانـــدا پاقژکردنەوەیـــان لەو بیـــرە خەیـــاڵ و فانتازیانەی کە تێکەڵ بە مێژوو بوونە و مرۆڤ بە مەحکوم بە دەخەکی دیل و دەستەمۆ دەکات و کە ناچارە لە رابردوو بژی هەروەکو نیچەی فەیلەسووف ئەم بارودۆخە سەپاوە بە نەخۆشی مێژووی ناودەبات .

بەیە فەلســەفەی مێــژوو گەڕانەوەی مــرۆڤە بە واقــع و دابرانــی ئەبســتراکت و پراکتیکــی لە رابــردوو کە زۆربەی کــات مرۆڤــی تــوشی قەلەقی و دردۆنگی دەکات ، هەروەها بنەمای سەرەکی ناو فەلسەفەی مێژوو حوکومکردنی عەقلی مرۆڤە وەکو سەنترالی نوسین و بەستنەوەی مێژوو بە مرۆڤ و تاکە ڕووداوێکی دیاری ناو مێژوو ، بە نموونە هیگلی فەیلەسوف مێژوو لەسەر بنەمای هەوڵ و کۆششی ڕۆح بە ئازادی ،هەروەها مارکس لە سەر بنەمای چینایەتی مێژوو و گۆڕانکاریە مێژوویەکانی ئەنالیزە و پوخت کردۆتەوە . بەشێکی زۆری سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان ئاماژە بەوەدەدەن ئیبن خەلدون دامەزرێنەری فەلسەفەی مێژوو و بەتایبەت لە کتێبی پێشەکی باس و خواستی گەرم دەرهەق بە مێژوو پێشکەش دەکات ، بەلام لە جیهانی پۆست مۆدێرنە ناوی زیندوو و دەستپێک بە ناسینی فەلسەفەی مێژوو راستەوخۆ دەبێت بگەڕێینەوە بە ڤۆلتێــر بەلام ئەگەر چــاوێک بە مێــژووی کۆن بخشێنینەوە چەنــدین فەیلەسوفی تر توانویانە مێژوو بە میتۆد و تەرامانێکی فەلسەفی

ئەنالیزە بکەن وەکو [ئەفلاتون ، ئەرستۆ ، جون لوک] . ئافراندنی تێرامانی فەلسەفی لە ناو مێژوو بەر ئەنجامی نەدۆزینەوەی حەقیقەت و راستی بووە پەیوەندیدار بە مێژوو و روداوەگشتگیرەکانی ناو مێژوو ، بۆیە لە کەلێنی نەدۆزینەوەی حەقیقەت تێرامان و لۆژیکی فەلسەفی لە هەناوی مێژوو دروست بووە وەکو هێزێکی سەرەکی و پالپشتیکار بۆ دۆزینەوەی راستیە شاراوەکانی ناو مێژوو و بەستنەوەی بە دوونیا واقیع ، هەر لەبەر ئەم هۆیەش بووە ڤۆلتێری فەیلەسوف دەلێت : دەبێت مێژوو لە لای فەیلەسوفەکان بە میتۆدێکی فەلسەفی بنوسرێت بۆ گەیشتن بە حەقیقەت چونکە داستانە ئەفسانەکان مێژوویان شێواندووە لە لای گەلان کە مۆتیقی سەرەکی ئاین و ئایدۆلۆژآیە تۆتالیتارەکان و رژێمە دەستپ□تیزمەکان لە پێناوی بەرژەوەندی ماددی خۆیان . لە کۆتایدا بە پێویستی دەزانم تێروانینێکی فەیلەسوفی عەقلانی دیکارت بێنمەوە یاد سەبارەت بە مێژوو کە دەلێت : مێژوو مێژوونوس بۆ رابردوو پەلکێش دەکات بە جۆرێ نامۆی دەکات لە واقیعی ئێستا ، بۆیە بۆ مێژوونوس پێویستە بە رووی واقیعی ئێستا بکرێتەوە و پشت بە فەلسەفەی سەردەم ببەستێ تا بتوانێ بە شێوەیەکی هاوسەنگانە بروانێتە رابردوو ، پەندی لێ وەربگرێت کە دەبێتە مایەی سوود و قازانج بۆ گەلان لە ئێستا و داهاتوو .

نوسەر : شالاو شالاو